

**SVERIGES FONTÄNHUS
RIKSFÖRBUND**
Medlem i Clubhouse International

Förstudie om Fontänhus – en modell för psykosocial arbetsinriktad rehabilitering för personer som lever med psykisk ohälsa.

CONRAD N. HILTON
HUMANITARIAN
PRIZE

AMERICAN
PSYCHIATRIC
ASSOCIATION

Fontänhusmodellen stödjer människor som lever med psykisk ohälsa oavsett diagnos på vägen till återhämtning.

Fontänhusmodellen

är en psykosocial arbetsinriktad rehabilitering som stödjer människor som lever med psykisk ohälsa på vägen till återhämtning. Grundtanken är att ta tillvara och utveckla människors friska sidor genom arbete och gemenskap. Medlemmarna deltar frivilligt i verksamheten och bidrar efter förmåga, de har stöd av handledare som är anställda i fontänhusets regi. Genom att bryta isolering, strukturera sin dag, arbeta med meningsfulla uppgifter, ingå i en gemenskap stärker medlemmen sin självkänsla. Fontänhusen är en lågröskelverksamhet som har en inbjudande och inkluderande miljö där människor oavsett bakgrund och olika svårigheter kan delta. Den unika accepterande och inspirerande atmosfären har visat sig vara viktig för medlemmarnas återhämtning. Framför allt hjälper den människor att bygga sig en hållbar tillvaro där psykiska svårigheter inte längre definierar livskvalitén. Fontänhusens verksamhet anpassas utifrån de resurser som medlemmarna behöver utveckla för att komma vidare mot ökad psykisk hälsa, studier och arbete. Fontänhusen drivs oftast med medel från kommun, Region och Socialstyrelsen, och verksamheten planeras och genomförs av medlemmar och handledare.

Många medlemmar menar att deras väg mot ökad livskvalité, studier och arbete till stor del gått genom upplevelsen av "egenmakt" (empowerment), de har själva valt att vara medlemmar och att utveckla sina resurser i fontänhusarbetet med stöd av en trygg gemenskap och erfarna handledare.

Fontänhuset finns till för alla personer med psykisk ohälsa som inte är i arbete eller studier, förutom om man har ett aktivt missbruk eller kognitivt funktionshinder.

Fontänhusen organiseras som klubbhus och genom medlemskap garanteras varje individs demokratiska rättigheter i klubbhusets verksamhet. I Sverige finns det tretton fontänhus. Eftersom de fokuserar på det friska kallas deltagarna följaktligen för medlemmar, inte patienter, klienter eller brukare. Medlemskapet är frivilligt, gratis och utan tidsbegränsning. Den arbetsinriktade strukturen i kombination med att arbeta sida vid sida med handledare är det som bidrar till återhämtning och medlemmarnas ökade tilltro till sin egen förmåga. Framförallt hjälper den människor att bygga sig en hållbar tillvaro där psykiska svårigheter inte längre definierar livskvaliteten.

Den arbetsinriktade dagen på ett fontänhus erbjuder ett varierat utbud av arbetsuppgifter och är fördelade på enheter som bland annat innefattar kök och kontor. Medlemmar deltar aktivt i husets drift, till exempel lagar mat, städar, renoverar, bemannar receptionen, hanterar post, uppdaterar hemsidan och sociala medier, bokför och tar emot studiebesök. Arbetet utförs av medlemmar och handledare sida vid sida med målet att var och en ska nå bästa möjliga välbefinnande och livskvalitet. Utöver den arbetsinriktade dagen kan medlemmar få stöd i att exempelvis återgå eller finna sin väg till självförsörjning. Detta kan innebära hjälp med att söka arbete, praktik eller utbildning. För andra kan behovet i första hand röra den sociala biten, här erbjuder fontänhusen medlemmar deltagande i friskvård, kulturella evenemang och tillfällen för social samvaro.

Ett kvalitetssäkrat Fontänhus - Hur blir fontänhuset medlem i Clubhouse International?

Clubhouse International är en världsomfattande organisation med över 300 fontänhus i drygt 30 länder. I Sverige finns 13 fontänhus.

Fördelarna med ett medlemskap i Clubhouse International (CI) är många. All verksamhet drivs enligt 37 internationella riktlinjer och för att säkerställa detta skall såväl handledare som medlemmar utbildas vid något av CI's utbildningscentra.

Ett nytt hus skall ackrediteras inom fyra år för att få kalla sig ett fontänhus. Ett team på två personer besöker fontänhuset och undersöker om huset följer de 37 riktlinjerna. Om så är fallet, är fontänhuset ackrediterat i tre år. Kommuner och sponsorer kan därför vara trygga med att verksamheten är kvalitetssäkrad.

Så här kan man arbeta med förstudien

Beskriv din kommun genom att intervjua personer inom kommunen, på olika nivåer, som är ansvariga för personer med psykisk ohälsa som inte är i arbete eller studier.

a. Grundfrågorna till ansvariga kan vara:

- Hur många – i den målgrupp som du möter - tror du skulle ha mest nytta av ett fontänhus?
- Finns det någon verksamhet som redan nu erbjuder något liknande för den här målgruppen?
- Hur många i den verksamheten är i behov av en annan form av rehabilitering?
- Hur många personer uppskattar ni finns inom målgruppen som inte nås i dag och som skulle kunna ha nytta av Fontänhus, på väg mot sysselsättning, studier eller arbete?
- Vad kan vara avgörande faktorer för om du/ni skulle stödja ett fontänhus i kommunen?

b. Se över befintlig verksamhet som möter målgrupperna – och om kompletterande verksamhet behövs

En vanlig modell är att fontänhuset är en del av - och ett stöd för - den kedja av verksamheter som redan finns inom kommunen, för att fler deltagare med särskilda behov ska nå ökad psykisk hälsa, studier och arbete.

För att nå samverkan krävs en gemensam förståelse för vilka målgrupper man vänder sig till. De strukturer man har skapat för återhämtning, rehabilitering och stöd mot studier och

arbete, behöver samverka för att förutsättningslöst kunna möta individens behov. Personer inom dessa målgrupper kan vara svåra att nå och de behöver också ibland något annat än det som erbjuds. Här kan fontänhuset med sin lågröskelverksamhet vara ett alternativ.

De flesta kommuner erbjuder daglig verksamhet och träffpunkter, ibland tillsammans med brukarorganisationer. Fontänhusen är ett komplement till dessa verksamheter, eftersom fontänhusen till skillnad från dessa erbjuder en väg till arbete och studier.

När det gäller verksamheter som redan finns i vårt län – som passar många i utanförskap - besök gärna [Insatskatalogen.se](https://www.insatskatalogen.se) – ett digitalt sökverktyg över tillgängliga rehabiliterings- och stödinsatser (alla län finns dock inte representerade).

c. Exempel på vilka du kan vända dig till i din kommun för att få svar på dina frågor

Intervjuerna kan erbjudas i form av zoom/Teams-samtal, telefonsamtal eller mejl.

Vård- och omsorgsförvaltningen och Individ- och omsorgsförvaltningen
Vuxenutbildning och svenska för invandrare
Ekonomiskt bistånd
Invandrarorganisationer
Samordningsteam
Försäkringskassan
Vårdcentraler, psykisk ohälsa
Funktionsnedsättning LSS
Psykiatrisk klinik
Rehabilitering Psykiatri
Vuxenpsykiatrisk mottagning
Rättspsykiatri
Socialpsykiatri och LSS Funktionshinder
Brukarsamordnare, brukarorganisationer
Arbetsförmedling, Arbetsmarknadsenheten och Jobbcentrum
Socialtjänsten

d. När en sammanställning färdigställts

Resultaten redovisas i t.ex. en digital konferens med inbjudna tjänstemän och politiker från kommunen och regionen, samt anställda inom de intervjuade verksamheterna samt representanter från intresse- och brukarorganisationer.

Ytterligare möten kan erbjudas för de intervjuade i kommunen med information om:

- 1) Kommunens svar på frågorna, målgrupperna i kommunen och förutsättningar för ett fontänhus.
- 2) Digitalt möte för brukarorganisationer och intresseföreningar - Fontänhusmedlemmar berättar om fontänhus, vad man gör på ett fontänhus och vad fontänhusen har/haft för betydelse.
- 3) Information och praktiska exempel - riktade till tjänstemän och politiker - om hur kommunen kan samverka för att skapa ett fontänhus, och hur kommuner kan samverka för att eventuellt starta ett gemensamt fontänhus.
- 4) Slutredovisning innehållande en sammanställning av hur många i kommunen som kan ha behov av ett fontänhus.

Ekonomi och utvärdering

Samhällskostnaden generellt för utanförskap grundat i psykisk ohälsa

I en rapport från Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi (IHE) 2017 görs jämförelser mellan olika sjukdomsgrupper och dess kostnader. Resultaten visar att psykiska sjukdomar är den sjukdomsgrupp med högst totalkostnad (direkta och indirekta kostnader inkluderade), med en andel på 24 %.

Enligt Mattias Lundbäck, ekonom på Svenskt Näringsliv, finns det olika sätt att räkna på hur hög samhällskostnaden för sjukskrivningar är. Man brukar enligt honom prata om att den totala kostnaden per år för sjukskrivningar i Sverige är 81 miljarder kronor för staten samt 18,5 miljarder för arbetsgivarna. Men egentligen – när man räknar in produktionsbortfallet - är den faktiska kostnaden för samhället uppemot 200 miljarder per år, där sjukskrivningar för psykisk ohälsa står för cirka 40 procent, dvs 80 miljarder. En person med Schizofreni beräknas årligen kosta 0,5 MSEK för samhället, och en person med bipolära sjukdom 0,25 MSEK, (Ekman et al, 2014).

Nationalekonomen Ingvar Nilsson har räknat ut vilka stora belopp som människor i utanförskap kostar samhället. Han har också räknat på de betydande summor som kan sparas med rätt typ av insatser. Han menar att det finns två stora problem; ingen har helhetssyn och ingen har långsiktighet.

– “En person i utanförskap tvingas springa i ”det socialpolitiska gatloppet” mellan primärvård, socialtjänst, arbetsförmedling, psykiatri och försäkringskassa. Kretsloppet kostar samhället miljardbelopp”.

Socioekonomiska bokslut (Nilsson, I o Wadeskog, A; Bättre och Billigare, 2014) har också visat att två arbetskooperativ med en årsbudget på omkring 1-1,4 miljoner kronor efter 5 år

kan generera vinster på 5 miljoner för kommunen och 18 miljoner för samhället. Här i Sverige kan vi jämföra fontänhusen med de snarlika sociala arbetskooperativen.

Utvärdering av fontänhusens verksamhet

Fontänhusmodellen har visat sig vara en effektiv rehabiliteringsmodell världen över.

I en stor studie från National Institute for Mental Health i USA går det att läsa att fontänhusens medlemmar upplever mindre stigma, bättre livskvalitet och en större förbättring än deltagare i andra rehabiliteringsprogram.

Studier visar också att fontänhusmodellen erbjuder personer med psykisk ohälsa av olika slag ett långsiktigt stödjande sammanhang och ökad livskvalité som uttrycks bland annat som minskad isolering och ökad social kompetens, stärkt självkänsla och ökat självförtroende (Jenny Hultqvist; Recovery promoting factors in day centers and clubhouses, 2017).

Statistiken visar även att medlemskap i ett fontänhus resulterar i minskad användning av sociala insatser och öppenvård (Konsulentfirmaet KX, 2011), och att medlemmar blir mer benägna att både söka arbete och behålla arbete (Schonebaum, A o Boyd, J, 2012, Psychiatric Rehab Journal, 35,391-95).

I Finland tyder forskningen (Hietala-Paalamäe et al, 2009) på att fontänhusmodellen är kostnadseffektiv; i USA har antalet inläggningar på sjukhus minskat med 75 procent bland fontänhusens medlemmar (Di Masso et al, 2001) Enligt dansk forskning (Højmark et al, 2011) har det att göra med tydliga ramar och stödstrukturer (likt fontänhusens) är det bästa sättet att bidra till personers utveckling och längre förändringsprocesser.

Just nu pågår också en svensk studie av Payoff kring de socioekonomiska vinster som skapas av de 13 fontänhus som finns i Sverige, den är klar kring årsskiftet 2021-2022.

Fontänhusmodellen har erkänts med internationella utmärkelser:

Hilton Humanitarian Prize 2014

Conrad N. Hiltons humanitära pris är världens största årliga humanitära pris som delas ut till ideella organisationer som bedöms ha bidragit extraordinärt för att lindra mänskligt lidande.

American Psychiatric Association's 2021 Special Presidential Commendation Award

Priset erkänner den evidensbaserade, kostnadseffektiva klubbhusmodellen för psykosocial rehabilitering som en ledande återhämtningsresurs för människor som lever med psykisk ohälsa runt om i världen.

Ekonomi för fontänhusen

Det finns långsiktiga kostnader - och personligt lidande - för samhället och personer med psykisk ohälsa samt för deras närstående. Det finns med andra ord goda förutsättningar att minska lidandet och den ekonomiska kostnaden genom fontänhusmodellen eller annan liknande modell.

Det finns en koppling mellan missbruk/självmedicinering och psykisk ohälsa, och en koppling mellan missbruk och brott. Utanförsökskostnaden riskerar på så sätt att växa.

Om man som kommun/region arbetar enligt en modell som går ut på att fånga dessa målgrupper i förväg snarare än att betala dessa kostnader i efterskott, så vinner man stora belopp genom att arbeta förebyggande. Enligt företaget "Payoff" (som räknar ut socialekonomiska kostnader <https://payoff.se/samhallsekonomiska-utvarderingar/>) så kan man utläsa att merkostnaden är hög.

Fontänhusen i Sverige täcker sina kostnader genom bidrag från kommun, region och Socialstyrelsen. Kommunen bidrar regelmässigt med det största beloppet eftersom kommunen enligt lag är ansvarig för rehabilitering. De anställda handledarna söker också kontinuerligt andra medel från andra bidragsgivare för att skapa utvecklingsmöjligheter för medlemmarna.

Mall för budget år 1 för ett fontänhus i Sverige

Personal:

En verksamhetschef, 35 000 kr/mån	630 000 kr
Två handledare, 30 000 kr/mån	1 080 000 kr
Summa Personal	1 710 000 kr

Omkostnader t ex

IT, bl a datorer och mobiler, kontorsmaterial, revision, resor för studiebesök, utbildning, inredning, bil

Summa Omkostnader **890 000 kr**

Hyra

Mycket svår att beräkna varierar från stad till stad

Således behövs en budget på **2 600 000 kr** plus hyra för första året.

Stort Tack till

Norra Västmanlands Samordningsförbund

Samordningsförbundet Västerås

Samordningsförbundet Västra Mälardalen

Leader LAG PH i Hässleholm

Hässleholms kommun

Viking Keyzer, Fontänhuset Falkenberg

Finsam Falun